

نقش عفت و حیا در رضایتمندی زن و شوهر (۱)

نویسنده: علی حسین زاده

چکیده

بی شک آرامش یکی از ضروری ترین شاخص های زندگی سالم است که باید برای تحقق آن از همه عوامل و ظرفیت ها بهره جست. این مقاله به بررسی نقش عفت و حیا در پیدایش و بقای آرامش در زندگی زناشویی می پردازد. هدف این نوشتار معرفی انواع عفت و حیا، با توجه به پیامدها و آثاری که به دنبال دارد، و اینکه شاخص عفت و حیا، یکی از پراثرترین عوامل برای رسیدن به آرامش و سکون در زندگی زناشویی است. در میان انواع عفت، به خصوص عفت در روابط جنسی نقشی بی بدیل بر آرامش در زندگی دارد. روش این پژوهش، روش تبیین و تحلیل با تکیه بر متون دینی است. اجمالاً، یافته های پژوهشی نشان می دهد که عفت و حیا در ایجاد و تثبیت آرامش در زندگی نقش عمده ای دارد. البته برای تحقق این ویژگی، باید از مهارت هایی بهره جست که توجه به آنها برای همگان ضروری است. کلید واژه ها: حیا، عفت، پوشش، خودنمایی، نگاه، رضایتمندی.

مقدمه

آنچه در این تحقیق مورد بررسی و تحلیل است، آثار و پیامدهایی است که بر اساس عفت و حیا در زندگی پدید می آید. برای دستیابی به این هدف، لازم است افراد مهارت هایی، داشته باشند. این مسئله به قدری مهم است که در منابع اسلامی بر ازدواج با زنان عفیف تأکید فراوان شده است. خدای متعال در مقام تکلم با حضرت آدم (علیه السلام)، پس از آنکه سعادت را در گرو تبعیت از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) معرفی می کند، به آدم (علیه السلام) سفارش می کند که عهد مرا بپذیر و آن را جز در اصلاص مردان پاک و ارحام زنان طاهره، طیب و عفیف به ودیعت مگذار. (۱)

سؤالاتی که در این زمینه مطرح است و آن اینکه انواع حیا کدامند؟ کدامیک از آنها در سلامت زندگی نقش مثبت دارد. از میان عوامل مثبت، کدامیک از اهمیت بیشتری برخوردارند؟ آثار حیا چیست؟ چه مهارتی برای رسیدن به آرامش در زندگی لازم است؟

در این زمینه، استاد مرتضی مطهری در کتاب مسئله «حجاب» به عفت و حیا اشاره کرده اند. همچنین کریس ال کلینکه در کتاب «مهارت های زندگی» به مهارت هایی برای رسیدن به آرامش اشاره کرده اند. این تحقیق، در صدد بررسی عفت و حیا، انواع و آثار آن و مهارت های لازم برای تحقق آن است. به طور طبیعی، ابتدا مفهوم آن را مورد بررسی قرار می دهیم:

مفهوم «عفت» و «حیا»

«عفت» در لغت به معنای حفظ نفس از تمایلات و شهوت نفسانی آمده است (۲) «حیا» نیز به حفظ نفس از ضعف، نقص و دوری از عیب و امور پست معنا شده است. (۳) همان طور که «تمایلات نفسانی» به اختلاف اشخاص و موارد متفاوت است، عفت و حفظ نفس از آنها نیز متفاوت خواهد بود. بنابراین، عفت فقیر به این معناست که او به آنچه به دست می آورد، قانع باشد و نفس خود را از تمایلات و شهوات باز دارد، به گونه ای که خلاف آن به فعلیت نرسد. «نفاق شما باید برای نیازمندی باشد که در راه خدا در تنگنا قرار گرفته اند و نمی توانند به مسافرت بروند و از شدت

خویشنداری، افراد ناآگاه آنان را بی نیاز می پندارند». (بقره: ۲۷۳)؛ اما «عفاف در فرد غنی و بی نیاز، به حفظ نفس از شهواتی است که ممکن است از ثروت او ناشی شود: «هر کس که بی نیاز است، خودداری کند و عفت پیشه سازد.» (نساء: ۶)

«تعفف» در موردی که فرد از امکان ازدواج برخوردار نیست، به معنای خودداری از شهوت نفس با استفاده از راههای گوناگون است. «وَلَيْسَتَعَفُّفِ الدِّينِ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا...»؛ (نور: ۳۳) تعفف در زنان سال خورده به حفظ نفس آنان از امور مورد علاقه ایشان همچون آرایش و ظاهر ساختن زینت ها است. اینان گر چه مجاز به کشف حجاب، البته بدون تبرج و خود نمایی هستند، ولی باز اگر عفت پیشه کنند بهتر است. (نور: ۳۳)

در روایات حضرات معصومین (علیهم السلام) نیز علاوه بر تأکید بر اهمیت «عفت» به طور عام (۴)، بر خصوص خودداری از شهوت شکم و غریزه جنسی تأکید ویژه ای شده است. به عنوان نمونه، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: «ما من عبادة افضل عند الله من عفة بطن و فرج» (۵) این امر نشانگر آن است که بیشترین آسیب پذیری انسان از ناحیه خواسته های اقتصادی و جنسی او است. چنان که رسول خدا (صلي الله عليه و آله و سلم) فرمودند: «بیشترین لغزش به سوی آتش، از طریق دو میان تهی است: یکی شکم و دیگری دامن». (۶)

عفت و حیا نقش بسیار مهمی در نیل انسان به رشد و کمال دارد. امیرالمؤمنین (علیه السلام) در وصیت به فرزندش محمد بن حنفیه می فرماید: «من لم يعط نفسه شهوتها اصاب رشده؛ کسی که به خواسته نفسش تن ندهد، موجب رشد آن شده است». (۷)

به همین دلیل، عفت و حیا در سازگاری همسران مؤثر است، به طوری که رسول خدا (صلي الله عليه و آله و سلم) یکی از ویژگی های بهترین زنان را عفت آنان برشمرده، فرموده اند: «بهترین زنان شما، زنان عفیفة اند» (۸) این معنا، به تعبیر دیگری نیز از معصومان (علیهم السلام) روایت شده است (۹) علاوه بر تأکید عام روایات، که مرد و زن را در بر می گیرد، تأکید خاصی درباره عفت و حیای زنان وارد شده است. اینک این سؤال به ذهن تبادر می شود که دلیل تأکید ویژه اسلام در خصوص عفت و حیای زن چیست؟

اهمیت عفت جنسی زن

در خصوص ریشه اخلاق جنسی زن، از قبیل حیا و عفاف و از آن جمله، تمایل به ستر و پوشش خود از مرد، نظریاتی ابراز شده که دقیق ترین آنها از دیدگاه شهید مطهری این است. از نظر وی، حیا، عفاف، ستر و پوشش تدبیری است که خود زن با یک نوع الهام برای گران بها کردن و حفظ موقعیت خود در برابر مرد به کار برده است. زن باهوش به صورت فطری و با یک حس مخصوص دریافته است که از لحاظ جسمی نمی تواند با مرد برابری کند. از سوی دیگر، نقطه امید خود را در همان نیازی یافته است که خلقت الهی در وجود مرد نهاده است؛ او را مظهر عشق و طلب و زن را مظهر معشوقیت و مطلوبیت قرار داده است. وقتی که زن مقام و موقعیت خود را در برابر مرد یافت و نیاز او را در برابر خود دانست، به دور نگه داشتن خود از دسترس مرد متوسل می شود. استاد شهید به نقل از ویل دورانت می افزاید:

خودداری از انبساط و امساک در بذل و بخشش بهترین سلاح برای شکار مردان است. مرد جوان به دنبال چشمان پر از حیا است و بی آن که بداند، حس می کند که این خودداری ظریفانه از یک لطف و رقت عالی خبر می دهد... مولوی عارف نازک اندیش و دوربین، درباره تأثیر حریم و حائل میان زن و مرد در افزایش قدرت و محبوبیت زن، در بالا بردن مقام او و در گداختن مرد در آتش عشق، و سوز، مثلی لطیف می آورد و آنها را به آب و آتش تشبیه می کند و می گوید: مرد همانند آب و زن همانند آتش است. اگر حایل از میان آب و آتش برداشته شود، آب بر آتش غلبه می کند و آن را خاموش می سازد، اما اگر حایلی میان آن دو برقرار شد، مثل اینکه آب را در دیگی قرار دهند و آتش را زیر آن روشن کنند، آن وقت است که آتش آب را تحت تأثیر قرار می دهد و اندک اندک آن را گرم می کند و احیاناً جوشش و غلیان در آن به وجود می آورد تا آنجا که سراسر وجودش را به بخار تبدیل می سازد. (۱۰) از این رو است که رسول خدا (صلي الله عليه و آله و سلم) در عین ستایش از صفت حیا برای عموم، آن را برای زنان نیکوتر دانسته و فرموده اند: «الحیاء حسن لکنه فی النساء احسن» (۱۱) و بدترین زنان را کسانی دانسته اند که از این ویژگی سرمایه کمتری دارند: «شر نسائکم... القلیلة الحیاء». (۱۲)

ویژگی عفت و حیا عاملی بسیار مؤثر در حفظ و ارتقای موقعیت و شخصیت زن و نیز گرایش مرد به سوی زن است و اما ناگفته نماند که حیای زن نسبت به مردان بیگانه ارزشمند است؛ یعنی به همان نسبت که عفت و حیای اجتماعی زن، موجب ارتقای سطح سازگاری همسران می شود، وجود حیای احمقانه در ارتباط متقابل میان زن و شوهر نیز زمینه ناسازگاری آنان می شود. حیایی که منشا پیدایش سازگاری است، نوعی خاص است که از آن به «حیای عاقلانه» تعبیر

می شود. (۱۳) حیای برخاسته از دانایی، نه حیایی که پیامد نادانی است. در بعضی از روایات از این ویژگی با عنوان «حیای قوت» یاد شده است. درحقیقت، آنچه موجب می شود یک رفتار نامناسبی انجام نگیرد، نیروی فراوان فرد است که اجازه بروز رفتار را نمی دهد. به همین جهت، آن را «حیای قوت» نامیده اند. اما چنان که بر اساس ناتوانی و سستی، رفتاری حذف شود، حالت موجود را «حیای ضعف» می گویند. در منابع دینی ما از این نوع حیا تمجید نشده است. (۱۴)

امام صادق (علیه السلام) می فرماید: «بهترین زنان شما کسی است که چون با همسرش خلوت کند، جامه حیا از خود برکند و چون بیوشد و همراه او شود، زره حیا را برتن کند». (۱۵)

حضرت بهترین زن را کسی می داند که چون جامه بیوشد و از خانه بیرون رود، لباسی از حیا و عفت بر تن کند که مانند سپر و زره حافظ او باشد؛ یعنی چنان با وقار و سنگین راه برود که تیره‌های نظر جوانان هرزه، اجازه ورود به شخصیت او را نداشته باشد. ولی در خلوت با شوهر، هر گونه ظرافت کاری، طنز و عشوهِ گری برای زن نه تنها جایز، بلکه بهتر است. بهترین زن مسلمان زنی است که در زمان خلوت با شوهرش، خوش زبان و شیرین حرکات باشد. چیزی که زن را در ردیف بهترین زنان مسلمان قرار می دهد، همین است که بتواند این دو حالت به ظاهر متناقض را در وجود خود حفظ کند. خلاصه آنکه، زن باید لباس رزم و بزم خود را بشناسد و هر یک را در جای خود بیوشد. (۱۶)

آشنایی با مظاهر عفت جنسی

با بررسی منابع اسلامی در می یابیم که عفت و حیای جنسی، دارای نموده‌های فراوانی است. در اینجا، برخی از این نموده‌ها و مظاهر را پی می گیریم:

الف) عفت در روابط جنسی

مهم ترین شاخصه عفت، مهار شهوت در روابط جنسی است. در روایات متعددی پس از معرفت خداوند، پاکدامنی در این گونه روابط، برترین فضیلت به حساب آمده است.

امام زین العابدین (علیه السلام) می فرماید: «ما من شیء احب الی الله بعد معرفته من عفة بطن و فرج». (۱۷) خدای متعال در قرآن کریم، منحصر ساختن برقراری روابط جنسی را به همسر یا کنیز، از جمله ویژگی‌های مردان با ایمان ذکر می کند و می فرماید: «مردمان رستگار شدند... آنان که دامن خود را از آلوده شدن به بی عفتی حفظ می کنند و تنها با همسران و کنیزان خود آمیزش جنسی دارند. پس به بهره گیری از آنان ملامت نمی شوند». (مؤمنون: ۵ و ۶) در جای دیگر، قرآن کریم افرادی را که شرایط ازدواج برایشان مهیا نیست، به عفت فرا می خواند و آنان را از آلودگی در روابط جنسی باز می دارد: «و کسانی که امکانی برای ازدواج نمی یابند، باید پاکدامنی پیشه کنند». (نور: ۳۳)

ب) عفت در پوشش

نمود دیگر عفت، رعایت پوشش کامل است. خدای متعال در آیات متعددی ویژگی‌های پوشش کامل زنان مسلمان را بر می شمارد. (۱۸) اهمیت توجه به پوشش برای بانوان از آنجا روشن می شود که خدای متعال، پس از آنکه ضرورت پوشش را مطرح می سازد، زنان سال خورده ای را که امید به ازدواج ندارند، به کشف حجاب (البته بدون تبرج و خود نمایی) مجاز می سازد. ولی با این حال، می فرماید: «اگر آنها نیز (با پوشش خود) عفت پیشه کنند، برای خودشان بهتر است». (نور: ۶۰)

ج) عفت در خودنمایی

خویشتن داری از تبرج و خودنمایی مصداق دیگر عفت و حیا است. قرآن کریم، علاوه بر آن که در آیه ۳۳ سوره احزاب، عموم زنان را از خودنمایی نهی کرد، در آیه ی ۶۰ سوره نور، زنان سال خورده را مجاز به برداشتن لباس های رویین همچون چادر و روسری می سازد، ولی این حکم را به پرهیز از آرایش و تبرج منوط می سازد. از این آیه، شاید بتوان در تحریک جنس مخالف برای تبرج تأثیر بیشتری نسبت به کشف حجاب استفاده کرد.

د) عفت در نگاه

امام سجاد (علیه السلام) خویشتن داری و فروبستن از نگاه حرام را از دیگر مصادیق عفت برشمرده اند. آن حضرت، در مقام دعا برای همسایگان و دوستان خود عرضه می دارند: «و اجعلنی اللهم...؛ خدایا، مرا آن گونه قرار بده که چشم